کوردستان و رۆژهەڵاتی نێوەڕاستی گەورە

12-11-2019

نووسەرەکان

ناوەندی لێکۆڵینەوەی رووداو

کورتە : ئێستا من لەوباوەڕەدام کە پێویستە سەرنجبدەین و لە مانای ئۆراسیا تێبگەین. هەروەها پێویستدەکات مۆدێلی ئۆراسیا بۆ کوردستان بگونجێنین. پێویستە قسەبکەین لەسەر یەکخستنی نەتەوەی کورد وەك کۆمەڵەیەکی یەکگرتووی مێژوویی و ئەو کۆمەڵەیە بەشداربکەین لە دروستکردنی پڕۆژەی ئۆراسیادا

ئەلیکساندەر دووگین سیاسەتزانی رووسی لە بابەتێکدا کە تایبەت بۆ ناوەندی لێکۆڵینەوەی رووداو نووسیبووی جەخت لە پێویستیی دانانی دنیا بە ناسنامەی نەتەوەیی کورد دەکات و کورد لەو گرووپانانە جیا دەکاتەوە کە خۆی دەستەواژەی گەلیان بۆ بەکاردێنێت. باسی ئەوەش دەکات کە کوردەکان هەقی خۆیانە نەتەوەی خۆیان پێکەوە بنێن و ئەمەش ئاماژەیەکە بۆ دامەزراندنی دەوڵەتیکی کوردی کە ئەو پێیوایە دەبێ گەوهەرەکەی کولتووری کوردانی ئێزدی بیت. دووگین تیرۆر بە گەورەترین دوژمنی کورد دەزانێت بەلام لەمدواییانەدا دەستەواژەی تیرۆری کوردی لە چاوپێکەوتنەکانیدا لەگەڵ تەلەفزیۆنەکانی تروکیا بەکاردەهێنێت. مرۆڤ ئاسانتر لە کەسێکی وەك وەك تێرزا مەی تێدەگات کە لە بەر بەرژەوەندی بۆ یەکەمجار دەستەواژەی تیرۆری کوردی لە ئاستی نێودەوڵەتیدا داهێنا. بەڵام ئەمە بۆ کەسێکی وەك دووگین پرسیاری زیاتر هەڵدەگرێت. ئەم بابەتەی بەردەستتان پێشتر بڵاوکراوەتەوە بەڵام لەبەر ئەوەی یارمەتیدەرمان دەبێت هەتا بزانین پاشخانی هەڵوێستەکەی ئێستای دووگین لەسەر بنەمایەکی سیاسی ـ بەرژەوەندییە یان لەسەرچاوەیەکی فیکرییەوە هاتووە، جاریکی دیکە بلاوی دەکەینەوە.

ئەلیکساندەر گێلیڤیچ دووگین زانای سیاسی رووسی و راوێژکاری ڤلادیمیرپۆتن سەرۆکی روسیا

لە سەرەتادا ئەوەی پێویستە گرنگی پێبدەین و لێیوردبینەوە ناسنامەی کوردانە. لە جیهانی ئەمڕۆدا کۆمەڵە مۆدیلێکی ئاڵۆز بۆ پێناسەکردنی جیاوازی نێوان چەمکی نەتەوە و گەل هەیە. گەل چەمکێکی سیاسییە، بەاڵم نەتەوە مێژووییە. هەموو نەتەوەیەك نابێ بە گەل، هەروەك چۆن هەموو گەلێك لە نەتەوەیەکی تایبەت پێکنایێت. بۆ منوونە لە بەلجیکا، چەندین نەتەوەی جیاوازی وەك فالمینگس و وەڵێنس دەژین کە هەریەکێکیان نوێنەرایەتی کۆمەڵە ئەتنۆسێکی جیاواز دەکەن و بەیەکەوە گەلی بەلجیکایان پێکهێناوە، بەاڵم قەوارەیەکی سیاسی لەنێو واڵتێکدا کۆی کردوونەتەوە. کوردیش هەن و گومان لە نەتەوە بوونیان ناکرێت. زۆر گرنگە ئەوە بزانین کە لە بیرۆکەی کولتووری پێکەوەبووندا، بێگوێدانە ئەوەی کە ئایا لە تورکیا، سووریا، عێراق یان لە ئێران دەژین، ئەوان وەك پێکهاتەیەکی تەبا و یەکگرتوو دەردەکەون.

هەروەها، دووپاتیدەکەمەوە کە گومان لە نەتەوەبوونی کورد نییە و لەو چوارچێوەیەشدا پێویستە هەموو ئەو دەوڵەتانەی کە کوردیان تێدا دەژی، دان بە نەتەوەی کورددا بنێن. من دەمەوێ لە دیاریکردن و دەستنیشانکردنی مانای نەتەوەدا، ئەو چەمکەی کە خۆم لە پەرتووکەکامندا بەکارم هێناوە، باسبکەم. نەتەوە کۆمەڵە خەڵکێکن کە قەدەرێکی مێژوویی بەیەکەوە کۆی کردوونەتەوە و یەکیانگرتووە. یەکبوونی رەگی ئەتنۆسی یاخود هاوئاینی گەالن ناکاتە نەتەوە، بەاڵم قەدەر دەیانکاتە نەتەوە. بە دڵنیاییەوە، 21 زمان و کولتوور لەوبارەیەوە رۆڵێکی گرنگ دەگێڕن، بەاڵم مێژوو لەالی خۆی هەموو شتەکان دادەپۆشێت. خەڵك لەبەر هۆکارێکی مێژوویی بە زمانێك قسە دەکەن و زمانێکیر بەکار ناهێنن. بەدڵنیاییەوە کورد نەتەوەن، پێکەوە گرێدراوی چارەنووسێکی مێژوویی،کولتووری و زمانیی هاوبەشن. لە پێکهاتەی ناسنامەی کوردیدا من هەستم بە شتێکی سەرنجڕاکێش کرد: ئەویش ئەوەیە کە ئێزدییەکان زۆر بە قوڵی هەست بە ناسنامەی کوردی خۆیان دەکەن و کاری لەسەر دەکەن. ئێزدییەکان لەنێو کورددا کەمینەن، بەاڵم ئەوان پێناسە یاخود نوێنەرایەتی دڵ و شێوازی نەتەوەی کورد دەکەن. ئێزدییەکان بە تەنیا بریتی نین لە چاالکترین کورد، بەڵکو هەموو ئەو کوردانەی دیکەش کە هەوڵی بە دەستهێنانی ناسنامەی تەواویی کوردی و تایبەمتەندییە رەسەنەکانی خۆیان دەدەن بەهەمان شێوە سەیردەکرێن . من حەزدەکەم سەرنج بدەمە نادادپەروەری شوێنکەوتووانی گرووپە ئایینیە جیاوازەکانی نێو کوردان بۆ الی سەنتەری ناسنامەی کوردی . بە بڕوای من ئێزدییەکان گەوهەری ناسنامەی کوردین. چونکە ئەوان جێبەجێکار و پارێزەری ئەو شتەن کە دەتوانرێت بە "رەمزی کوردی" ناوبرنێت . ئایینی ئیسام شوێنکەوتووانی خۆی لە رسووشت و گەوهەری کوردەواری دوورخستووەتەوە و زیاتر و ئاسانرت ئاوێتەی کۆمەڵگەکانی دیکەی کردووە. بەگوێرەی بیروباوەڕێك، کورد مێژوویەکی یەکگرتوویان هەیە. لە هەمانکاتدا نیشانیانداوە کە خەڵکێك دەتوانێ بەبێ دەوڵەتیش هەبن یان بەشێك نەبن لەو گەلەی کە ماوەی سەدان ساڵیشە لەنێویدا دەژین. گەل ـ تێگەیشتنێکی سیاسی سەردەمیی نوێیە.

پێکهاتەی دەوڵەتی نەتەوەیی لە ئەوروپا بووە شێوازێکی تایبەتی سیاسی و ئەوەش تەنیا لە سەردەمی ریفۆرمی سەدەی شانزدەیەمدا سەریهەڵدا. کاتێك دەوڵەتی فرەنەتەوەیی لە ئەورووپا دروستبوون، ئەوان بیرۆکەی نەتەوەیان رەتکردەوە. لەجیاتی ئەوەش گەلیان وەك کۆمەڵگەیەك پێناسە دەکرد کە تێیدا هاوواڵتیبوون گرنگە نەك نەتەوە. هەموو نیشانەکانی دیکەی داوونەریتی نەتەوەی زۆرینەش بەسەر ئەوانیدیکەشدا رەنگیدایەوە. ئەگەر لەنێو داوونەریتی خێڵەکی کۆمەڵگەکاندا خەڵك بەو زمانەی کە دەیانەوێ قسەدەکەن، ئەوە لەنێو میللەتدا یاخود گەلدا دەبێ بەو زمانە قسەبکەن کە دەستنیشانکراوە یاخود لەنێو کۆمەڵگەدا زمانی زۆرینەیە. یەك مۆدێلیی بۆ هەموو 22 کۆمەڵگە بەدەردەکەوێت. لەوکاتەدا بەشێوەیەکی ئاسایی لە هەموو زیاتر جیاوازییەکە لە نەریتدا دەردەکەوێت . لەبەرئەوە، سیاسەتی نەتەوەیی وەك دیاردەیەکی بوورژوازی دەردەکەوێت. پرسی کورد ئێستا پرسێکی واقعییە و هەیە. ئێستا کورد لەپێناو دەستەبەرکردنی مافەکانی و بۆ دروستکردنی کیانێك لە هەوڵی وەرگرتنی ئەزموونی نەتەوەکانی دیکەی وەك واڵتانی عەرەبی

یــان تورکیــا دایــە.

هەروەهــا لــە هەوڵــی بەرزکردنــەوەی دەنگــی دامەزراندنــی دەوڵەتــی نیشــتیمانیدایە. واتــە دەیانەوێــت لــە واڵتێکــی نەتەوەییــەوە ببنــە فرەنەتەوەیــی. هــەر ئــەو هەنگاوەش کێشــەیەکی گــەورەی لەگــەڵ گەالنــی تورکیــا، ســووریا، ئێــران و عێــراق بــۆ دروســتکردووە. لــە راســتیدا ئەگــەر ئێمــە بــەوردی تەماشــای بوونــی دەوڵەتانــی نەتەوەیــی ســووریا و تورکیــا و ئێــران و عێــراق بکەیــن، دەزانیــن کــە ئەوانیــش دێزاینێکــی دەســکردن. لەکاتــی خۆیــدا ئــەو شــوێنانە بەشــێك لــە ئیمپراتۆریەتــی ئاشــووری و ســۆمەری و فارســی و عوســانییەکان بــوون. دەوڵەتــی نەتەوەیی،ئێســتا کورتکــراوە و بچووکردنــەوەی شــێوازی ئیمپراتۆریەتــە ودروســتکراوی شــێوازی ســەردەمی نوێیــە. لــەو نێوەنــدەدا کــورد بەســەر چەندیــن واڵتــدا دابەشــکران کــە لــە دوای رووخانــی ئیمپراتۆریەتــی عوســانی هاتنەکایــەوە. لەســەردەمی ئیمپراتۆریــادا هەســت بــە هیــچ کێشــەیەك نەدەکــرا ، بــەاڵم ئــەو کاتــەی نەتەوەکانــی دیکــەی هاوســنووری ئیمپراتۆریــەت دەســتیان بــە دروســتکردنی دەوڵەتــی نەتەوەیــی کــرد، پرســی دروســبوونی دەوڵەتــی نەتەوەیــی کوردیــش هاتەئــاراوە. بێگومــان، ئــەو بارودۆخــە بــووە هــۆی رووبەڕووبوونــەوە لەگــەڵ هەمــوو ئــەو دەوڵەتانــەی کوردیــان تێــدا دەژیــا. لەســەر ئــەوە لــە عێــراق لــە ســەردەمی ســەدام حوســێن دا، ئــەو هەمــوو ئــازار و دەردەســەریانە دەرکەوتــن. لەگــەڵ ئــەوەی دەوڵەتــی نەتەوەیــی لــە تورکیــا دروســتکرا، لەوێشــدا پێکدادانــی جیــددی روویانــدا. راپەڕینــی پارتــی کرێکارانــی کوردســتان دژی تورکیــا دەرکــەوت ، بــەاڵم لــە ســووریا و ئێرانــدا نەگەیشــتە ئــەو ئاســتە. کــوردی هەرچــوار پارچەکــە ســەردەمێك لــە ســەردەمەکان کاریــان کــردووە و پــڕۆژەی دروســتکردنی دەوڵەتیــان هەبــووە. چەنــد زیاتــر هەوڵیانــداوە و پڕۆژەکانیــان کاریگەرتــر و بەهێزتربــووە، ئەوەنــدەش زیاتــر لەالیــەن ئــەو دەوڵەتــە نەتەوەییانــەی کوردیــان تێــدا دەژی دژایەتیکــراون. ئــا ئــەوەش هــۆکاری سیاســیی کێشــەی کــوردە. لــە راســتیدا فاکتــەری کــوردی لــە ســەردەمی پۆســت کۆلۆنیالیــزم و لــە ســەردەمی 23 کۆلۆنیالیزمــی ئینگلیزیــدا گرنگییەکــی وای پێنــەدراوە. هەرچەنــدە ئینگلیــزەکان لەگــەڵ کــورد بــۆ چارەســەرکردنی هەندێــك لەکێشــەکانی دووبــارە داڕشــتنەوەی جیهــان و الوازکردنــی ئیمپراتۆریەتــی عوســانی کاریــان کــردووە، بــەڵام کــورد هــەر بــەم شــێوەیە مانــەوە و نەیانتوانــی دەوڵەتــی نەتەوەیــی دروســتبکەن. بــەاڵم لەســەردەمی پۆســت کۆلۆنیالیزمــدا، ئێســتاش حەزدەکــەن ئــەو دەوڵەتــە بــۆ خۆیــان دروســتبکەن.

لــە ســەردەمی پێداچوونــەوەی سیاســی بــە رۆژهەاڵتــی نێوەڕاســتدا، بەتایبەتــی لــە مــاوەی پــڕۆژەی دروســتکردنی "رۆژهەاڵتــی نێوەڕاســتی گــەورە"ی ئەمریکییەکانــدا کــە کۆندەلیــزا رایــس لــە ســاڵی 2002 لــە ئەنقــەرە ئامــاژەی پێکــرد، پرســیاری ئــەوە هاتەئــاراوە کــە ئایــا ئەمریکییــەکان هــاوکاری دامەزراندنــی دەوڵەتــی نەتەوەیــی کــوردی دەکــەن یــان نــا؟ لــەو ســاتەوە کۆلۆنیالیزمێکــی سیاســی نوێــی واڵتانــی رۆژئــاوا بــە دیارکــەوت، بــەاڵم ئەمجارەیــان لەجیاتــی ئینگلیــزەکان، ئەمریکییــەکان بــوون. ئــەوان بڕیاریانــدا نەخشــەی نەتەوەیــی دەوڵەتانــی رۆژهەاڵتــی نێوەڕاســت بکێشــنەوە و لەوەشــدا نەخشــەی دەوڵەتــی کــوردی بەدیارکــەوت. ئەوانــەی کــە پشــتگیری دروســتکردنی دەوڵەتــی نەتەوەیــی کوردیــان دەکــرد، ئــەو الیەنانەبــوون کــە هاوپەیمانــە راســتەوخۆکانی ئەمریــکا یاخــود ئــەو الیەنانــە بــوون کــە ئامێــری دەســتی ئــەو واڵتــەن. تاکــە دەوڵــەت لــە جیهانــدا کــە پەیامنــی دەوڵەتبوونــی بــە کــورد دا، ویالیەتــە یەکگرتووەکانــی ئەمریــکا بــوو. ئەمریکییــەکان بــۆ مەبەســتی خۆیــان کوردیــان فریــودا، بــەاڵم لــەوەدا چ ئامانجێکیــان هەبــوو؟ یەکەمیــن جــار، ئەمریکییــەکان لــە عێراقــدا هــاوکاری کوردیــان کــرد. ســەدام حوســێن زۆر گوێڕایــەڵ و هــاوڕاو هاوپەیمانــی ئەمریــکا نەبــوو. هەروەهــا بــە هــاوکاری دانیشــتوانی ســوننە مەزهــەب سیاســەتێکی رێکخــراوی تایبەتــی نەتەوەیــی پەیڕەودەکــرد و کــورد و شــیعەکانی عێــراق بوونــە قوربانــی ئــەو سیســتەمی بەڕێوەبردنــە. ئەمریکییــەکان پێویســتیان بــە گوشارخســتنە ســەر ســەدام حوســێن بــوو، بۆیــە بــەو ئەندازەیــە هــاوکاری کــوردە جوداخــواز و یاخیبووەکانــی کــرد تاوەکــو دەســت لەکاروبــاری عێــراق وەربــدەن. لەکاتــی پەالماردانــی ئەمریکییــەکان بــۆ ســەر عێــراق، هاوکاریکردنــی کــورد رۆڵێکــی زۆر گرنگــی لــە دەســتگیرکردنی ســەدام حوســێن و ســزادانی گێــڕا. کــورد لەوکاتــەدا هــەروەك بەشــێك لــە هێزەکانــی ئەمریــکا لــە عێــراق بــوون. بارودۆخەکــە لەگــەڵ کــورد لــە تورکیــادا بەتــەواوی جیاوازتــر بــوو، چونکــە تاوەکــو ئــەو ســاتانەش تورکــەکان هــەر گوێڕایەڵــی سیاســەتی ئەمریکییــەکان بــوون. لەبەرامبــەردا، 24 کوردانــی تورکیــا وەك دووژمــن و دژبەرێکــی خۆیــان تەماشــای ئەمریکییەکانیــان دەکــرد و لەکاتــی شــەڕی ســارددا هــاوکاری یەکێتــی ســۆڤیەت بــوون.

هــەر لێرەشــدا، پارتــی کرێکارانــی کوردســتان ســەریهەڵدا. بۆچــی ئــەو پارتــە ئــەو نــاوەی هەیــە یاخــود بــەو ناونیشــانەوە ناونــراوە؟ پێویســتە ئــەوە بزانرێــت ئــەوان هیــچ پەیوەندییەکیــان بەالیەنــی کۆمۆنیســتی و ســتایلی ســۆڤیەتییەوە نەبــووە، تەنیــا لەژێــر کاریگــەری لۆژیکــی جیۆسیاســیدا ئــەو ناوەیــان لــە خۆیــان نــاوە، چونکــە نەیاندەتوانــی هیــچ جــۆرە هاوکارییەکــی دیکــەی دەوڵەتــان بەدەســتبێنن. بەوشــێوەیە پارتــی کرێکارانــی کوردســتان دەرکــەوت کــە بــە پشــتگیری و هاوکارییەکانــی ســۆڤیەت، پێداگــری لــە مــاف و ئیمتیازاتەکانــی خۆیــان دەکــرد. بارودۆخەکــە لەنــاکاو لەســاڵی 2000 گۆڕانــکاری بەســەردا هــات. کاتێــك تورکیــا وازی لــە پشتبەســن بــە ئەمریکییــەکان هێنــاو لــە پاراســتنی خــاك و بەهێزکردنــی دەوڵەتــە نەتەوەیەکەیــدا زیاتــر گرنگــی بەخۆیــدا، واتــە ئــەو کاتانــەی کەمالییــەکان لــە تورکیــادا زیاتــر خۆیــان بــە دوورخســت و گرژییەکانــی پەیوەندییەکانــی نێــوان رووســیا و تورکیــا رەوینــەوە، ئەوکاتــە

دەستی ئەمریکییەکان بە کوردانی تورکیا گەیشت. لەوکاتەدا پرۆژەی دەوڵەتی کوردستان هاتە ئاراوە. ئەوە پەیوەندی بەوەوە هەبوو کە ئەمریکاییەکان دەبوو پشتی هاوپەیامنە بچوکەکەیان بگرن کە خەو بەسەربەخۆییەوە دەبینن، بۆ ئەوەی تورکیا کۆنرۆڵ بکەن. ئەمریکاییەکان فاکتەری کوردیان بۆ دژایەتیکردن و گوشاردانان لەسەر ئەنقەرە بەکارهێنا. کاتێك کوردی سووریا و عێراق و تورکیا و ئێران وەك گوێڕایەڵێکی دەزگا نهێنییەکانی ئەمریکا بەدیارکەوتن، دەستی ئەمریکاییەکان بە فاکتەری کوردی گەیشت و پرۆژەی کوردستان وەك گرنگرتین ستراتیژی بەڕێوەبردنی سیاسەتی ئەو واڵتەی لێهات.کوردی سووریا ئاراستەیان بۆ الی ئەمریکایە و بەشێوەیەکی گشتی لە شەڕی ناوخۆیی سووریادا لەالیەن ئەمریکاوە هاوکاری و یارمەتییان پێدەگات. هەروەها کوردی عێراقیش بەشێوەیەکی راستەخۆ لە ژێر کۆنرتۆڵی واشننت دان. بەڕێوەبردنی کوردی تورکیاش راستەوخۆ لەالیەن دەزگا ئەمنییەکانی ئەمریکا و تۆڕە ئەمنی و دەزگا نهێنییەکانی ئەمریکا و بەریتانیا لە ناو سوپا و دەزگا نهێنییەکانی تورکیاوەیە. مۆدیلی خۆبەڕێوەبردنی کورد ئاڵۆزە و کورد هەموویان یەك جۆرە خەڵك نین و هەڵگری یەك بۆچوون نین. ئەمریکاییەکان بەشێوەیەکی رێکخراو، هەنگاو بەهەنگاو هەرجارەو بەجۆرێك کێشەی کوردی بەرزدەکەنەوە تا چۆن بیانەوێ و پێویست بکات دژ بە ئەنقەرە بەکاری بهێنن. ئەردوغان لە ئەمریکاییەکان تێگەیشتووە و لەو 25 حساباتانەدا دەریهێناون و بەشێوەیەکیرت سیاسەت دەکات. لەبەر ئەوە دەتوانین پێشبینی بکەین کە کورد لە سیاسەت و هەروەها لە بواری تیرۆریشدا بەشێوەیەکی ئەکتیفر بەکاردەهێرنێن. پاش هەڵوەشاندنەوەی یەکێتی سۆڤیەت، پارتی کرێکارانی کوردستان بە هۆکاری ئەوەی سیاسەتی دژایەتیکردنی تورکیا پەیڕەو دەکات، تاکو دێت زیاتر جێگای بایەخی ئەمریکا دەبێت.

رووسیا هیچ پاساوێکی پراکتیکی نییە بۆ ئەوەی کورد بۆ دەستخستنە ناوکاربارى ناوخۆی تورکیا بەکاربهێنێت بەاڵم بە پێچەوانەوە ئەمریکا ئەنگیزەی زۆری هەیە. ئێستا ئێمە لەنێو ئەو پالنە جیهانییە کوردییە داین کە کورد بریتین لە نەتەوە و بە دڵنیاییەوە لە قۆناخی ئیستادا لەبەر ئەو هۆکارانەی خوارەوە ئەمریکاییەکان لە هەوڵی ئەوەدان بیرۆکەی دەوڵەتی کوردستان وەك ئامرازێك بۆ حەز و ویستەکانی خۆیان بەکاربێنن: یەکەم: لە بواری ئابووریدا خاکی کوردانی عێراق دۆڵەمەندە بە نەوت. دووەم: سەرچاوە سەرەکییەکانی ئاوی هەموو عێراق دەکەونە ناوچە کوردییەکانەوە . لەبەرئەوە بەدڵنیاییەوە کورد دەتوانن زۆر بەجیددی ئیدارەی کاروباری رسووشتی و تانانەت ئیدارەی جوگرافیای سیاسی ناوچەکەش بکەن. بەوشێوەیە کورد ئەمڕۆ بوونەتە جێگەی سەرنجێکی زۆری یارییە جیۆسیاسییەکان لە ناوچەکەدا و بەگشتی کورد دوو هەڵبژاردەی جیۆسیاسی لەپێشە: یەکەم: دروستکردنی دەوڵەتێکی نەتەوەیی کە بۆ ئەوە دەتوانن پشت بە هاوکاری و پشتگیرییەکانی ئەمریکا ببەسن کە لەم پرۆسەیەدا دەبیرنێت. ئەمریکا دەیەوێت زۆرترین بەرژەوەندی ستراتیژی بەدەستبێنێ و دژی ئەسەد ئاراستەیان بکات یان بۆ کۆنرتۆڵکردنی ئەردۆغان و دروستکردنی کێشە بۆ ئێران وکۆنرتۆڵکردنی عێراق بەکاریانبێنێت. هەر لەبەرئەو هۆکارەشە ئێستا هەندێك لە الیەنگرانی دروستکردنی دەوڵەتی نەتەوەیی کوردی نایانەوێت وەك داردەست و رێگەی بەدیهاتنی ئارەزووەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا بن. ئەوەش بە دڵی کوردە ئێزدییەکانە کە زۆر لە ئەوروپا ئەکتیڤن و کەمر لە ئەمریکا چاالکن. دەزگا ئەمنییەکانی ئەمریکا لەرێگەی پۆزشی ماقووڵ، ناسنامەی ئێزدییە رەسەنەکانیان لەنێو کورداندا بەرزکردووەتەوە تاوەکو ئامانجەکانی خۆیان بەدیبێنن.

لەڕاستیدا، پرۆژەی دروستکردنی دەوڵەتێکی نەتەوەیی کوردی لە بنچینەدا دەوڵەتێکی ئێزدییە. هەرچەندە ئێستا ئێزدییەکان ئایینێکی کەمینەن و لەنێو جیهانی ئیسالمیدا خاوەنی ئایینێکی نامۆن، بەاڵم خاوەنی مێژوو و ئایدیۆلۆژیا 26 و تەنانەت پەیوەندییەکی رۆحی و دەروونین لەگەڵ ئیرسائیل و ئامرازێکی دیکەی سیاسی ئەمریکییەکان لە رۆژهەاڵتی نێوەڕاست پێکدێنن. هەبوونی پەیوەندییەکی راستەوخۆ لەگەڵ دەزگا ئەمنییەکانی ئەمریکاو بەریتانیا و بەرپرسانی دەزگا ئەمنییەکانی ئیرسائیل، الیەنگرانی دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان دەکاتە رێبەری ستراتیژی گەورەی جیۆسیاسی ئەتڵەسی و لەو هەلومەرجانەشدا کوردستان وەك بەشێك لە پرۆژەی ئەتڵەسی دەردەکەوێت. دووەم: ئاراستەی دووەم پەسندکردنی ناسنامەی کوردییە بە دەستەبەرکردنی مافی ئۆتۆنۆمی بە بێئەوەی دەوڵەتی نەتەوەیی دامبەزرێنێت. ئەوەش زۆر زیاتر ئاشتیانەترە و موڵتیپاڵنیرە بۆ هاووالٔتیانی کورد. لێرەدا جیاوازییەکی گەورە و دژبەیەك لە رادیکالییەکانەوە تاوەکو میانڕۆیەکان هەیە. زۆری بیروڕای جیاوازی سیاسی و ئایدیۆلۆژی و بزووتنەوەی ئایینی و رێکخراوەیی سەلەفییەکان کە بەشێکی فراوانی کورد پێکدێنن و دەتوانین وەك میانڕۆیەکان ناویان بنێین، ئامێری دەستی دەزگا ئەمنییەکانی ئەمریکا نین. ئەو کوردانە دەتوانن لەنێو پرۆژەی دووبارە بنیاتنانەوەی تەرازووی هێزی ئۆراسیا لە رۆژهەاڵتی نێوەڕاستدا شوێنی خۆیان ببینەوە. ئەوان دەتوانن وەفادار بن بۆ منوونە بۆالی هاوکۆلکەی تورکە کەمالییەکان کە لە داهاتوودا دروستدەکرێت ، ئەگەر تورکیا پشت لە ناتۆ بکات لە رووسیا نزیك ببێتەوە. کەواتە لە چوارچێوەی مۆدیلی ئۆراسیادا، هەموو نەتەوەکان، بەبێ جیاوازی ئەوەی کە دەوڵەتیان هەیە یان نا، لەنێو چوارچێوەیەکی تایبەتی پارێزراودا بەدیاردەکەون. چونکە رووسیا خۆی ئیمپراتۆرییە. لەنێو ئێمەدا زۆر کەمینەی نەتەوەیی دەژین.

هەروەها ئۆراسیاییەکی زلهێزیر فرەئەتنیك دەبێت. لەبەرئەوە پاراستنی ئەو گرووپە ئەتنۆسانە یان ئەو نەتەوانەی کە دەکەونە چوارچێوەی پرۆژەی ئۆراسیا، لە کۆتاییدا بۆ ئەوان ئەولەویەتی دەبێت. لێرەدا دەتوانین چارەسەری زۆربەی کێشە کولتووری و شارستانی و ئایینی و ئەتنۆسییەکانیش بکەین، ئەگەر لە بەرەی ئۆراسیادا بن. بەدڵنیاییەوە ئەو بیرۆکەیە پێویستی بە چەند تەنازولێکی دیاریکراوە لەالیەنی سیاسیەتی تورکییەوە کە بەتەواوی کردە و هەنگاوی جیددی بن. گوتارەکان ئێستا بەو ئاراستەیەن کە هیچ کاتێك نابێ ناسنامەی نەتەوەی کورد الوازبکرێت. پێویستە هاوکاری بەهێزکردنی ناسنامەی نەتەوەیی کوردی بکرێت، بەاڵم دەبێ تەواو لە توندڕەوی دامباڵریت و لە پرۆژەی ئەتڵەسی ئەمریکییەکان بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی کوردی دووربخرێتەوە. لەپێش نەتەوەی کورد، پرۆژە 27 و ئاراستەی ئۆراسیا هەیە. ئەوە مانای رەتکردنەوەی داردەستبوونی ئەمریکییەکانە. هەروەها جەختنەکردنەوە لەسەر دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی کوردی کە لەژێر چاودێری ئەمریکییەکان بێت و ئاراستەکەی زیاتر دژایەتیکردنی ئۆراسیا یان هێزە تەقلیدییەکان وەك سووریا و تورکیای کەمالی و ئێرانی تەقلیدی و بەدڵنیاییشەوە عێراقی لێك هەڵوەشاوەش بێت. کوردانی عێراق پێویستیان بە پاراستنێکی جیددییە کە ئەمریکییەکان ناتوانن بۆیانی دابین بکەن. ئەو رێگەیە تەنیا کێشەیان لەگەڵ نەتەوەکانی دیکە بۆ دروستدەکات. لەوکاتەدا لە چوارچێوەی سیاسەتی ئۆراسیادا، تەواوی هێزە هەرێمییەکانی تورکیاو ئێران و سووریا لەگەڵ رووسیادا، وەك گرنگرتین هاوپەیامنی ئەو ئۆراسیا رێکخراوە، دەتوانن ئەو بەرپرسیاریەی دابینکردنی ئازادی و سەربەخۆیی کوردستانی عێراق بخەنە سەرشانی خۆیان. بێگومان کورد کە بێنە سەر رێگەی ئۆراسیا و لە چوارچێوەی فرەجەمسەری جیهانەوە بەرگری لە ناسنامەی خۆیان دەکەن، هەموو شانسێکیان هەیە بۆ ئەوەی بە ئاشتیانە بگەنە تەواوی ئامانجە مێژووییەکانیان. بە رێگەیەکی ئارام، دەتوانین منوونەی چیچان بێنینەوە کە لە رێگەی راپەڕینە راستەوخۆکانەوە دژی رووسیا هیچ شتێکیان بەدەستنەهێنا، بەاڵم لەرێگەی نەرموونیانی و سیاسەت هەموو شتێکیان بەدەستهێنا. چیچان ئێستا یەکێکە لە هەرێمە هەرە پێشکەوتووە ئۆرجیناڵییەکانی رووسیا. ئەگەر کورد بێنە بەرەی ئۆراسیاوە، ئەوا هەموو ئەو شتانە بەدەستدێنن.

فاکتەری کۆتایی کە پێویستە گرنگی پێبدەین و لێیوردبینەوە، ئەو هێزەیە کە لە رۆژهەاڵتی نێوەڕاستی گەورە بەدەرکەوت و کاریگەرییەکی گەورەی لەسەر ژیان و چارەنووسی کورد هەبوو، ئەویش دەوڵەتی ئیسامییە کە لە ئیسامییە سوننە توندڕەوە وەهابییەکان و سەلەفییەکان پێکدێن. سعودیە و قەتەریش وەك دوو هێز لە پشتیەوەن بۆ ئاراستەکردنی ئەو بزووتنەوەیە. ئەوانە هیزێکی دیکەی دەرەکین کە هەڕەشەیەکی ترسناك بۆ سەر ژیانی کوردانی سووریا و عێراق و تورکیا دروستدەکەن. لەگەڵ ئەوەشدا ئەوانە ئامێریکی دیکەی سیاسین بەدەست ئەمریکاوە بۆ ئەوەی باڵنسی هێز لە رۆژهەاڵتی نێوەڕاست تێکبدەن. عەرەبە توندڕەوە سوونەکان هەڕەشەیەکی دیکەی تیرۆریستیان پێکدێنن، چونکە هەر ئەوانە بەرپرسیاری راستەوخۆی جینۆسایدی کوردانن. ئەوانە هێرشدەکەنە سەر هێزەکانی تورکیا، ئەوانە لە هەوڵی ئەودان رژێمی بەشار ئەسەدی عەملانی بڕووخێنن و لەدژی رووسیا دەجەنگن. 28 ئا لێرەدا خاڵیکی زۆر گرنگ بەدەردەکەوێت: رەنگە ئەمڕۆ بۆ کورد، دەوڵەتی ئیسامی)داعش(ترسناکرتین هەڕەشە بێت ، بەاڵم هەڕەشەی دیکەش هەیە. نە ئەسەد، نە ئەنقەرە، نە ئێرانیش کە نەرمە بۆ کوردانی ئێران، هەروەها نە هاوپەیامنی کوردی ـ شیعی لە عێراقدا کە هەموو ئەو رێکخراوانە یان دڵسۆزبوون بۆ کورد، یان هەندێك رەخنە و گازندەیان لێیان هەیە، بەاڵم هەڕەشە نین بۆ کورد. بەڵکو ئیسامییە تیرۆریستە عەرەبە سوننی و وەهابییەکان بوونەتە هەڕەشە بۆ سەر کورد. ئەوانە جینۆسایدیان بەسەر کورد، بەتایبەت بەسەر گەوهەر و دڵی کوردان کە ئێزدین هێنا. لە پشت دەوڵەتی ئیسامی و لە پشت دەوڵەتی نەتەوەی کوردی یەك هێز راوەستاوە ئەویش ئەمریکایە. هەردوو ئاراستەکەش، پاشاوەی بەجێاوی پالنی پرۆژەی رۆژهەاڵتی نێوەڕاستی گەورەن ، کە لەئەنجامدا عێراقی بەسەریەکدا وێرانکرد و لیبیاشی تێکوپێکدا و سووریای نقومی شەڕێکی خوێناوی کرد و تورکیاش لە تەقینەوەدایە. ئایا کورد لەوە تێدەگەن کە بەشێوەیەکی واقیعی ئەو هێزەی کە ئەمڕۆ پشتگیریان دەکات، داعشی دروستکرد و پرچەکی کرد و هاوکاریکرد کە کوردی جینۆساید کرد؟ هاوپەیامنێك کە بەدەستی خۆیان داعشیان دروستکرد بۆ چارەسەرکردنی ئامانجەکانیان لەو ناوچانەدا، لەگەڵ ئەو هێزەی کە کورد لەتدەکەن راوەستاوە. ئەوە هۆکارێکی زۆر گرنگە. پێویستە هەموو کورد ئەو راستییە بزانن کە دروستکردنی دەوڵەتی نەتەوەیی کوردی بە پشتگیری ئەمریکا مەحاڵە. ئەوە تەنیا هەوڵێکە بۆ شەڕی ناوخۆ. لەم بارودۆخەدا کاری تیرۆریستی و جینۆساید بەردەوام دەبن. لەوانەیە هەر ببێتە هۆکاری لەنێوچوونی نەتەوەی کورد. کورد چ بکەن؟ بەدوای ئەمریکییەکان بکەون یان تەنیا بە کۆت و مەرجەکانی ئێستا رازی بن؟ هەردوو رێگە خۆکوشتنە ، بۆیە رێگەیەکی دیکە پێویستە.

ئێستا من لەوباوەڕەدام کە پێویستە سەرنجبدەین و لە مانای ئۆراسیا تێبگەین. هەروەها پێویستدەکات مۆدێلی ئۆراسیا بۆ کوردستان بگونجێنین. پێویستە قسەبکەین لەسەر یەکخستنی نەتەوەی کورد وەك کۆمەڵەیەکی یەکگرتووی مێژوویی و ئەو کۆمەڵەیە بەشداربکەین لە دروستکردنی پرۆژەی ئۆراسیادا. بەوە درزێك لە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ ئەمریکا دروستدەبێت. دەبێ پەیوەندییەکی سراتیژی دریژخایەن لەگەڵ رووسیا دروسبکەن تاوەکو گرەنتی ئاشتی و پێکەوەبوونیان بۆ

دابین بکات. لەهەمانکاتدا کورد دەیانتوانی بە هاوکاری و کارکردن لەگەڵ رووسیادا دۆخێك لەگەڵ ئەنقەرەدا بدۆزنەوە. لەم بارودۆخەدا هەموو گومانەکانی ئێران دەرەوێتەوە و دەتوانرێت قسە لەسەر 29 دروستکردنی دەوڵەتیکی شیعی ـ کوردی یان ناوچەیی بکرێت و لە چوارچێوەی پرۆژەی ئۆراسیا دووبارە چاو بە سراکچەری ئیستای دەوڵەتی کوردیدا بخشێرنێتەوە. ئەوکاتە کورد تەنیا یەك دووژمنی دەمینێت کە ئەویش داعشە. ئێستا تەماشای واڵتانی دەوروپشت دەکەین و لەو ناوچانەدا داعش دووژمنی سووریا و عێراق و ئێران و تورکیا و رووسیاشە. ئەگەر کورد دەیانەوێ بەسەر دووژمنێکی تیرۆریستی راستەقینەدا سەربکەون، ئەوا پێویستە بەدوای هاوپەیامنیدا بگەرێن. تەنانەت لەنێو ئەو هاوپەیامنە زلهێزانەش کە هەمووکات پەیوەندییەکی باشیان لەگەڵی نەبووە. پێویستە کورد بچنە نێو هاوپەیامنی دژی هێزی داعش لە رۆژهەاڵتی نێوەراست کە رووسیا دەتوانێ سەرۆکایەتی بکات. چونکە واڵتێکی بێالیەن و زلهێز و بەرژەوەندیخواز نییە. لەراستیشدا قەاڵی شارستانییەتی ئۆراسیا و گرەنتی سەرەکی بەرزکردنەوەی فرەجەمسەریی ئۆراسیایە کە ئەمرۆ لەگەڵ داعش لە شەردایە. وەرگێرانی لە رووسییەوە : دانەر ئەبووبەکر